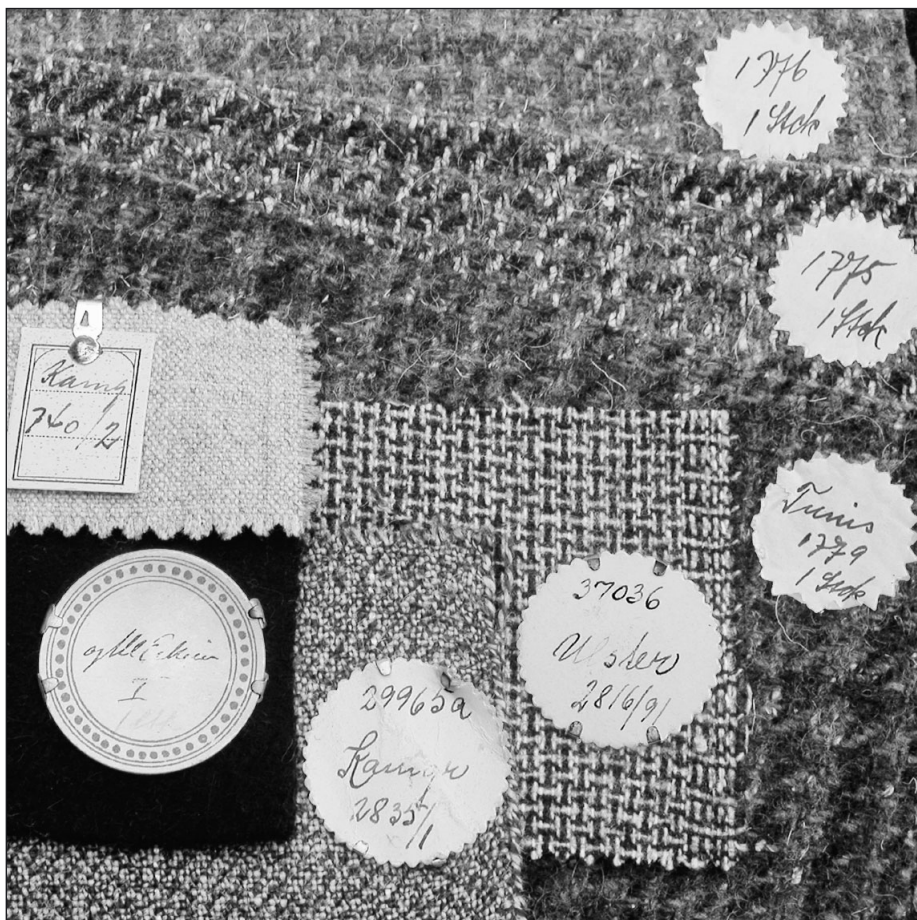

TENEN

Dansk Tekstilhistorisk Forening

13. årgang, nr. 4

Forår 2003

STOFFPRØVER MED NUMMERMÆRKATER FRA BRANDTS KLÆDEFABRIK I ODENSE 1977 – se side 3

Indhold:

Rapport vedrørende et materiale fra Brandts Klædefabrik	side 3
Hvad der kan komme ud af en influenza...	side 11
TENEN på Internet	side 12
Referat af TENENs generalforsamling	side 13
Invitation til Museet på Amalienborg lørdag den 14. juni	side 15
Invitation til årets skovtur søndag den 3. august	side 16
Tekstiler i Toldboden	side 18
Beiderwand	side 19
Boganmeldelser	side 20
Mindeord	side 27
Arrangements- og udstillingskalender	side 28
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side 31

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55
Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Gærdet 12, 3460 Birkerød, telefon 45 81 15 97
Kasserer: Anni Mejdahl, Nibsbjergvej 10, 7500 Holstebro, telefon 97 42 37 86
Giro nummer: 143-0130

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I 2003/2004 er prisen pr. år 175 kr.
Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

Tidsskriftet TENEN

Redaktion: Hanne Frøsig Dalgaard, Bredebovej 33, 6.tv, 2800 Lyngby, telefon 45 88 32 67,
ePost hfd@tdcadsl.dk • Lone de Hemmer Egeberg, telefon 45 81 15 97,
ePost vdblom@worldonline.dk • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 48 17 16 47,
ePost vofl@get2net.dk

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 11.05.2003.

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne juli, oktober, januar og april.

Deadline for redaktionelt stof er seks uger før eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til Hanne Frøsig Dalgaard
– meget gerne maskinskrevet, på diskette eller med ePost.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer
– så længe lager haves. Prisen er 45 kr.

Flytning meddeles til Post Danmark. Husk at skrive, at du abonnerer på
TENEN, blad nr. 03200 og oplys dit medlemsnummer.

Internet: <http://tenen.does.it> eller <http://tenen.subnet.dk/index.html>

Rapport vedrørende et materiale fra Brandts Klædefabrik

I 1977 indstillede Brandts Klædefabrik i Odense produktionen og i sommeren samme år aflagde medarbejdere ved Nationalmuseets 3. afdeling besøg på fabrikken. Foruden maskiner og tilbehør hjemtog man også stofprøver og produktionsbøger af forskellig art – en righoldig samling¹. Virksomhedens øvrige arkiv og regnskab er gået til Erhvervsarkivet i Århus.

Her stod sagen så, da undertegnede i oktober 1982 overtog den. Stofprøverne lå fra fabrikkens side i 75 cm bredde, og de var afskåret i ca. 30 cm længde – dog ofte i dobbelt bredde og samlet i ca. 30-40 cm høje bundter med f. eks. 6510-6575, og hver prøve havde fra fabrikkens side en påhæftet mærkat med numre og/eller stofbetegnelse. Der var

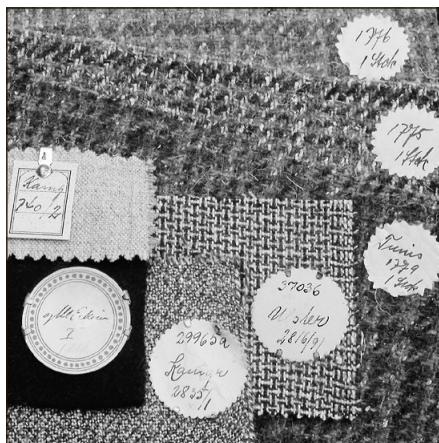
mange bundter – uoverskueligt mange. Arkivmaterialet var samlet i kasser, nogle fra fabrikkens side og andre fra museets og bestod hovedsageligt af notesbøger, karto-tekstskort, ringbind o. lign.

Den første tid gik med at få et overblik over materialet og sortere det – og gennemskue, hvordan det righoldige materiale havde en indbyrdes forbindelse, og hvordan man på den bedst mulige måde kunne få det registreret og opbevaret. For overhovedet at kunne arbejde med stofprøverne og blandt andet sortere dem, var det nødvendigt at få dem i mere håndterlige størrelser, og det blev sluttelig vedtaget at klippe en firkant af dem, dog således at prøverne viser mindst én mønsterrapport.

Oversigt over materialet

Stofprøver

Af nummermærkatene fremgår det, hvilket stof der er tale om, og desforuden står der i de fleste tilfælde et nummer øverst (stk. nr.), og et nummer nederst (kval. nr.). Det blev hurtigt klart, at det var det nederste nummer, der havde interesse i en registreringsammenhæng, blandt andet fordi det havde en reference til det papskilt, der var vedhæftet de enkelte bundter, og som tilsyneladende stod for en form for kronologi. De afklippede prøver blev fordelt i de 52 kasser som følger:

Stofprøver med nummermærkat er vist i større udgave på bladets forside.

- A. klæde, Eskimo, Ceviot, Kirsey.
- B. Velour, Ulster, Serge, Flonel, Vognklæde.
- C. Kamgarn.
- D. Buckskin.
- E. Diverse)
- F. Diverse) – også enkelte efter tal.
- 1. 1928-1931
- 2. 1932-1935
- 3. Ulster-33155
- 4. 1936-1938
- 5. 1939-4365
- 6. 4401-4754
- 7. 4755-5096
- 8. 5135-52127
- 9. 53128-54197
- 10. -523-599
- 11. -601-686
- 12. -7100-7150
- 13. -81100-81152
- 14. -8151-8199
- 15. -91154-91208
- 16. -6002-6039-
- 17. -6041-6088/49
- 18. -6088/50-6109
- 19. -6110-6187
- 20. -201-268
- 21. -269-349
- 22. -350-399
- 23. -6400-6450
- 24. -6451-6499
- 25. -6500-6558
- 26. -6560-6564/200
- 27. -6564/201-6575
- 28. -6576-6598
- 29. -6599
- 30. -66100-66169
- 31. -66170-6723
- 32. -6738-6762
- 33. -6763
- 34. -6764-6769
- 35. -6774-6799
- 36. -68100-68152
- 37. -68153-68199
- 38. -69200-69250
- 39. -69251-69284
- 40. -7001-7061
- 41. -701-749
- 42. -7200-7253
- 43. -7254-73143
- 44. -73144-74218
- 45. -74219-7523
- 46. -7524-7728

Systematikken i "kval. nr." stod til en begyndelse ikke ganske klar,

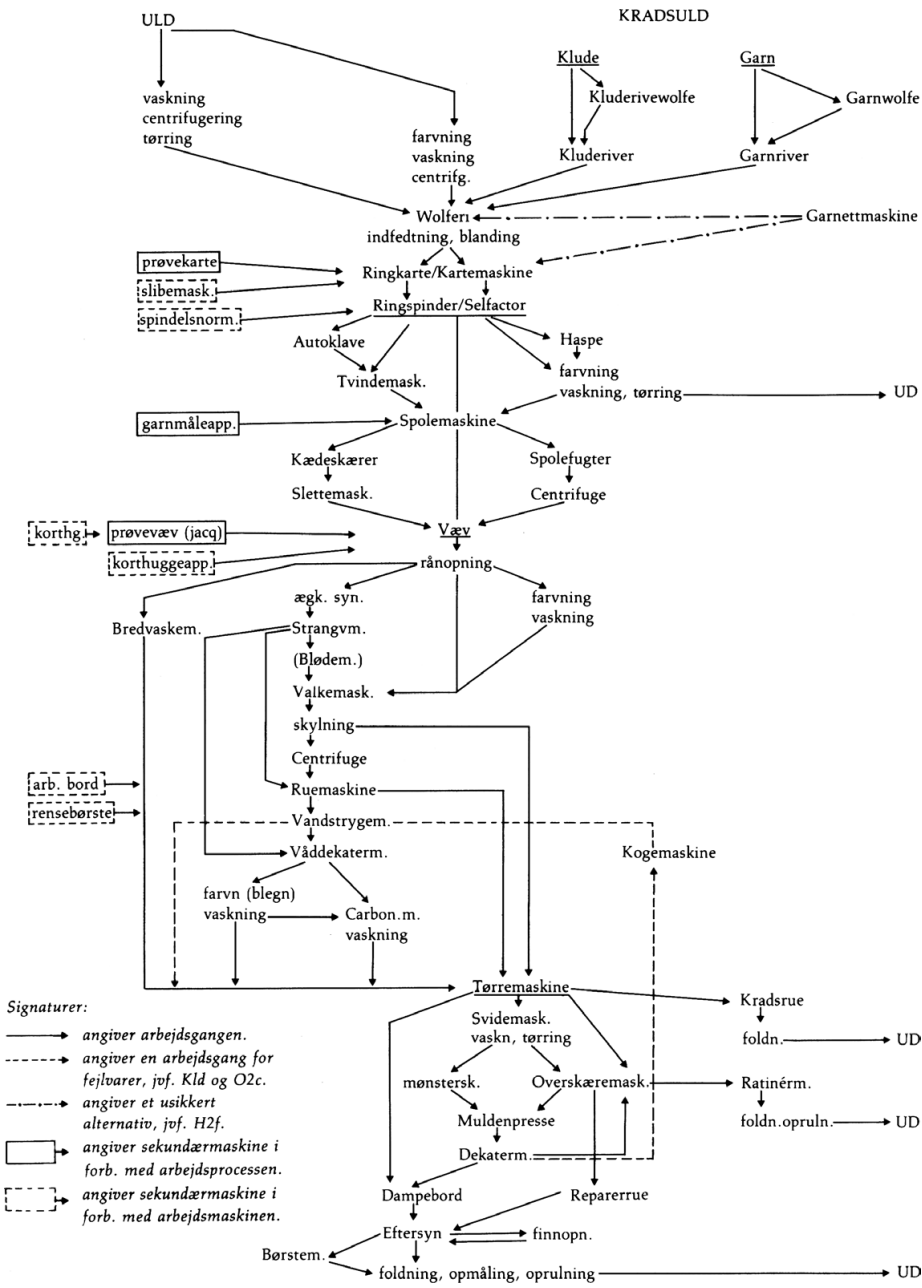
men efter at dette var blevet opklaret, blev prøverne justeret og ligger nu i kronologisk orden.

Stofprøverne må vel anses for at være kernen i dette materiale, da det jo er det produkt, fabrikken udsendte. Det viser sig også, at der er en sammenhæng mellem prøverne og det øvrige arkiv, og at det netop er "kval. nr.", der er nøglen til det.

Vævekort

De burde måske også kaldes garnkort, da de angiver de spundne garnner, der er brugt i kæde og skud. Disse kort kom fra fabrikken i 3 store kasser – 2 metal- og 1 trækasse – det var bestemt ikke de oprin-

Signaturer:

- angiver arbejdsgangen.
- angiver en arbejdsgang for fejlvarer, jvf. Kld og O2c.
- .-.-.- angiver et usikkert alternativ, jvf. H2f.
- angiver sekundærmaskine i forb. med arbejdsprocessen.
- angiver sekundærmaskine i forb. med arbejdsmaskinen.

Planche over klædefabrikationens mange led – efter Otto Madsens rapport. Nationalmuseet Arbejdsmark 1979.

delige arkivkasser, men nummerfølgen var dog nogenlunde bibeholdt. Kortene er blevet sorteret og lagt i 22 kartotekskasser/æsker med ca. 300 i hver. De ligger desværre ikke særlig arbejdsvenligt, men de er da opbevaret i overskuelig stand, og de ligger i kvalitetsnummerorden, som følger:

- 1 - Forskellige stoffer
- 9 - 81100-6060
- 17 - 68100-69266

Efterbehandlingsnotater

Disse sider blev afleveret i 6 små ringbind - deres oprindelige. Til hvert kval. nr. hører 2 sider - på den første indgår blandt andet angivelsen fra vævekortene og på den anden beskrives den egentlige efterbehandling med vask, valkning, dekatering, dampning etc. Tilligemed færdig vægt og bredde. Indholdet fordeler sig således:

- 1. 861-4764
- 2. 4865-599
- 3. 601-6187
- 4. 201-66198
- 5. 6701-7295
- 6. 73105-7714

Til supplerung af dette materiale, der starter i 1938, findes der 8 små sorte notesbøger, som dækker tiden 1925-39 – heri er dog kun den egentlige efterbehandling anført. Notesbøgerne står samlet i en blå kassette.

Vareprøvekartotek

Kommet fra fabrikken i originalkasser og -ringbind. Forbliver i disse. Her er tale om 14 store ringbind med forskellige varer, både med henvisninger til forskellige stofbetegnelser – dækkende perioden

1913-28 og med henvisning til kvalitetsnummer dækkende perioden 1930'erne-1941. Der findes stofprøver til en del af dette materiale.

Indholdsfortegnelse: 1-Udgæede Herrekamgarn.

Dette materiale følges op af kartotekskort fordelt i 4 store sorte kartotekskasser: 1-BK-Khaki + 4609-91208.

Som det fremgår af indholdsfortegnelserne, kan kvalitetsnummret virke noget forvirrende i sin tilsyneladende kronologiske inkonsekvens med spring fra f. eks. 81100-6060. Ved nærmere eftersyn stod det imidlertid klart, at der var tale om en kronologi, men efter et lidt ejendommeligt system, hvori dele af året indgår i nummeret, som det vil ses af følgende:

- Numre med 28-34: her angives hele året 1928-1923 og det frembyder således ingen særlige problemer.
- Det samme gælder numrene 40-53 og 64-70 samt 72-77, som angiver tiden 1940-1953, 1964-1974 og 1972-1977.
- Men herimellem kommer en del numre, hvor året ikke er angivet, og her kan man løbe noget sur i det: f. eks. kan 500 være både 1935 og 1955, 600 således 1936 og 1956.
- Numre med 700 kan være 1937, 1957 og 1972.
- Numre med 800 og 900 er 1938 og 1939, hvorimod 1958 og 1959 betegnes med 81 og 91, ligesom de fleste fra 1957 betegnes 71.
- 200 og 300 er 1962 og 1963. Her er heller ikke de store problemer, da de kun forekommer en gang. Det viser sig heldigvis også at være tilfældet ved de sammenfaldende numre, men af lidt andre årsager.

Man kan naturligvis skønne lidt efter stoffernes karakter o. lign., men mærkattyperne frembyder en mere sikker datering - det viser sig nemlig, at man i fabrikkens tid har

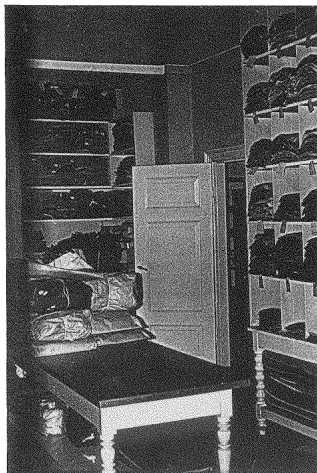
gruppe Klædefabrik	F9b	museum	sted Brandts Klædefabrik A/S Vestergade 73 Odense	obj. nr. 853
genstand	inv. nr.			neg. nr. 0245.30

Forhus (Plan S 1)

Klædeprøvelager. På reolen t. h. ses klædeprøver af fabrikkens nyeste dessiner (hjemtagne, prøverne var fordelt i 45 afmærkede rum). På reolen i baggrunden lå klædeprøver i mindre størrelse, såkaldte rejseprøver (et udvalg heraf hjemtaget). Ved bordet i midten forevistes prøverne, og forsendelser af mindre partier kunne pakkes. Større forsendelser indpakkedes i et særligt lokale over appreturen (plan M-N 3).

J. nr. 205/77
HF/om 1979-09-10

Kort 8 af 9

Registreringskort, Nationalmuseet.

brugt i al fald 3 forskellige typer, nemlig:

- runde papmærker, påsyede eller -klipsede, i tiden 1928-1953
- firkantede påklipsede papmærker i tiden 1953-69
- fra 1965 begynder man så småt også at bruge selvklebende papirmærker, som udelukkende bruges fra 1969.

Det øvrige materiale

Udover dette materiale, der indbyrdes henviser til hinanden, og som forklarer processen fra garn til stof, findes der yderligere en del gode ting, som efter en sortering må skønnes bevaringsværdige i et vist omfang.

Med hensyn til de rejseprøver, der var sammen med de øvrige stof-

prøver, er der kun bevaret to, som viser de forskellige hovedtyper, som fabrikken betjente sig af, ét for det hjemlige marked og ét til eksport, hvor Brandt blev til Brando. Der er udelukkende tale om dubletter af de egentlige prøver.

Herudover består arkivsamlingen yderligere af 13 ringbind af forskellig art med prøver og lignende uden nærmere angivelser end et prøvenummer og eventuelle bemærkninger angående farve. Dette dækker perioden ca. 1912-20.

Et skrueringsbind indeholder prøver med patrontegninger og har tilhørt Knud Mengel, Aachen 1907. Sidste del af bindet indeholder udelukkende patrontegninger fra nr. 1 til 519. Der findes tillige 2 små bøger, ligeledes tilhørende Knud

Mengel. Den ene kalder han forfra "Musterausnehen" og bagfra "Bindungslehre" (bilag). Museet har som gave fået foræret de patrontegninger, som virksomhedens sidste direktør Søren Chr. Mengel udarbejdede i 1940'erne som ung medarbejder. Her er tale om ca. 1100 udkast opklistret i et hefte med stofbind om. Samlingen omfatter også 5 sorte bøger med betegnelsen sortimentsbøger. Heraf fremgår det blandt andet, hvad de forskellige væve fremstillede i givne perioder. Bøgerne dækker tiden 1888-1914 og fordeler sig således:

- 1-dækker 1888-92 for 8 sortimenter
- 2-dækker 1894-98 for 9 sortimenter
- 3-dækker 1898-1913/14 for 5, 6, 8, 9
- 5-dækker 1903-1912 for 10,11, 12.

I den sidstnævnte bog findes en opsummering til 1925/26.

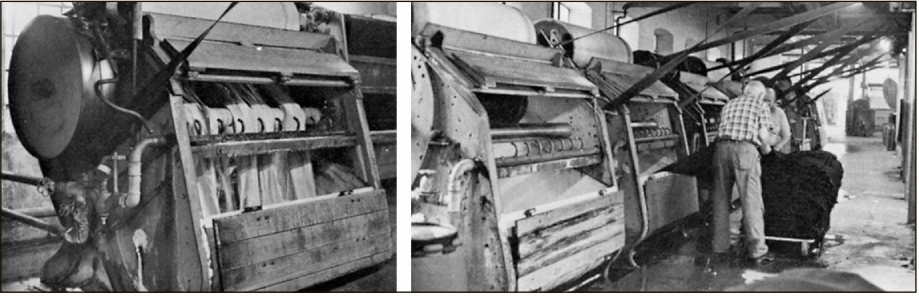
En sidste sort bog indeholder opskrifter på de forskellige stoffers efterbehandling samt kommentarer vedrørende bredder, vægt og lignende. F. eks. står der om en Kirsey kvalitet "Til Kjøbenhavns Sporvogne maa Stykkerne under ingen Betingelse være under 150 cm." Da denne bog starter ved side 122, og det af en indholdsfortegnelse fremgår, at der har været opskrifter også på de første sider, må der være tale om et bind 2. I bogen ligger der en del løse notater og sedler. Endelig indeholder samlingen en lille tyk prøvebog med uforarbejdede prøver af fortrinsvis Ulster, Serge, Kirsey fra 1930'erne.

Billedmateriale

Sammen med alt dette kom der også tre kuverter med billeder fra forskellige perioder af fabrikkens virksomhed:

- 1. kuvert indeholder 23 fotos fra omkring 1930. Det er udelukkende billeder fra de forskellige afdelinger, såsom kædeskæreri, spinderi, væveri, i format 18×24.
- 2. kuvert indeholder 7 fotos fra omkring 1935:
Heraf forestiller 3 billeder den store fabriksbygning set udefra, og 4 viser forskellige afdelinger. Format 18×24.
- 3. kuvert indeholder 34 fotos fra juli 1944:
29 småbilleder 12×18 visende de forskellige afdelinger. Der er flere end i første kuvert, blandt andet også af nopperi,
2 billeder 13×18 forestiller hovedbygningen ud mod Vestergade
2 billeder 18×24 forestiller kædeskæremaskinens spoleholdere
1 billede 18×24 viser farveriet set fra gården
- Endelig er der et portræt visende en af direktørerne. Billedet er af ældre dato.
- Foruden dette billedmateriale findes der et stort gruppebillede, visende personalet i Appreturafdelingen år 1900. I første række som nr. 4 fra venstre sidder direktøren fra det lille foto².

Alle disse billeder giver et fint indblik i fabrikkens lokaliteter og maskinbeholdning. På de fleste billeder er der tillige personale, ofte i funktion – sådan da. Det må anses for et væsentligt dokumentationsmateriale. De viser fabrikken som miljø og de forskellige arbejdsprocesser, som et stykke klæde skal gennemgå, inden det havner på disken.

Indsæbning og udtagning af vasket klæde. Brandts klædefabrik 1977. Nationalmuseets Arbejdsmark 1979.

Kulturhistorien i materialet

Henrik Vedel-Smith skriver i en artikel i *Erhvervshistorisk Årbog* om M. K. Brandts Klædefabrik om-handlende perioden, indtil Brandt afhændede fabrikken, og den om-dannedes til et aktieselskab:

“Efter dette tidspunkt er det nu muligt at tegne et nøje billede af en virksomhed, som inden for sit område på et tidspunkt var Nordeuropas største. Der er nemlig fra perioden 1897-1977 bevaret et meget stort materiale fra virksomheden. F. eks. vil det være muligt at se, hvor meget klæde der blev afsat til Kina, Brandts Klædefabriks produkter blev anvendt til mandarin-kåber og lamadragter”³.

Det er jo netop denne periode, der er repræsenteret i det materiale, som nu blandt andet ligger på Nationalmuseet, og man kan kun give Vedel-Smith ret i, at virksomhedens historie kan beskrives ret nøje. F. eks. giver stofprøverne et billede af fabrikkens produktionskurve, som så afgjort kulminerede i 1960’erne, alene 24 kasser af de 52 er fyldt med prøver fra dette årti.

Produktionen har gennem hele perioden været ret stabil med hensyn til en del af stofferne – især nok med hensyn til habit-stoffer og tweeder.

Men i 1960’erne finder vi en livlig eksperimenteren med garner, f. eks. strukturgarner og andre effekter, en meget større brug af farver og de mere utraditionelle kombinationer og eksperimentelle mønsterkompositioner udover stribe- og ternvariationer. En del er så absolut engangsforetagender, men andre vinder indpas og indgår i det faste repertoire.

På samme måde har vi i prøverne fra 1940’erne en fin lille samling af krigsstoffer, til trods for mangelen på råvarer. Der er blandt andet eksempler på celluldsvarer, hvor man virkelig forsøger at holde kvaliteten på et højt niveau.

Man har også forsøgt sig lidt udelukkende med kunstgarner, især til “uldspindsgardiner”, men det var ikke meget. Dog er mange af de senere blandingsprodukter med vareulden, som der står: 82% uldmaterialer.

Når vi ser på de habitstoffer, der blev indført i 1930'erne, er det slående for hele modeudviklingen, når det gælder mandsdragten, at mange af disse stoffer går igen og igen i hele resten af virksomhedens levetid, og at vi stadig kan se eksempler på typen i dagens butikker. Det illustrerer med al ønskelig tydelighed stabiliteten i herremoden. Man er eksponenten for nobelheden og kvaliteten. Det er fantastisk at sidde med de mange tilsyneladende ens og "kedelige" stoffer og så finde ud af, hvor megen omhu der er brugt – og hvor mange forskellige farver garner – og vævninger til at give dem det noble og specielle kvalitetsbevidste udseende, som igennem mange år har været karakteristisk for mandsdragten – en del af den i al fald, den del, som klædefabrikantene og især Brandts produkter er en fin repræsentant for.

Udover at være dokumentationsmateriale for selve Brandts Klædefabriks historie må man anse samlingen for at have en væsentlig kultur- og stilhistorisk betydning. Hvordan er de forskellige tiders idealer til tøj og dermed også til stoffer. Det er jo ikke kun virksomhedens fortjeneste, at de netop i 1960'erne producerede så mange utraditionelle stoffer. Der skete så umådelig mange ting i netop denne tid. Materialet har altså også noget at fortælle om en bestemt side af beklædningshistorien. Stor stabilitet for herredragtens materiale og større fleksibilitet for kvindedragtens vedkommende – hertil kommer så den del af produktionen, der berører boligtekstiler – her har

man nok hele tiden bevæget sig på det mere traditionelle plan hos Brandt, måske mere med hensyn til mønster end til farveholdning.

Man må således sige, at Brandt-materialet har flere funktioner, der gør dets tilstedeværelse på museet væsentlig og interessant – set både virksomheds-, kulturhistorisk og modemæssigt. Hertil kommer så den rent tekniske side af sagen – hvordan klæde fremstilles fra uld til færdigvare.

Viben Bech
1983

Noter:

1. Aktieselskabet Brandts Klædefabrik 1869 – 26. November – 1919: Et Festskrift, af Poul Drachmann, Odense 1919.
Aktieselskabet Brandts Klædefabrik 1869-1944, Odense 1944, Ifølge forordet Poul Drachmanns tekst med tilføjelser ved Poul Melgaard. "Maskiner fra Brandts Klædefabrik", Nationalmuseets Arbejdsmark 1978, 140, sign. O. M. [Otto Madsen].
Bodil Wieth-Knudsen, "Industrien på museum: Skal vi ha' de maskiner?", i: Nationalmuseets Arbejdsmark 1979, 131-138.
Fra Klædefabrik til Kulturfabrik, Brandts Klædefabrik Odense 1987.
Hanne Frøsig Dalgaard, "Klædeproduktion i Danmark – fra håndværk til industri", i: Nordisk Symposium om tekstile teknikker i Herning 5.-8. september 1989, Herning 1990, 8-15.
2. Det var Søren Chr. Brandt, der stod for ledelsen af Brandts Klædefabrik efter overgangen til aktieselskabsformen i 1869 til sin død i 1905. Se note 3, side 57.
3. Henrik Vedel-Smith, "M. K. Brandts Klædefabrik", Erhvervshistorisk Årbog 1980, Århus 1980, 50-61.

Hvad der kan komme ud af en influenza...

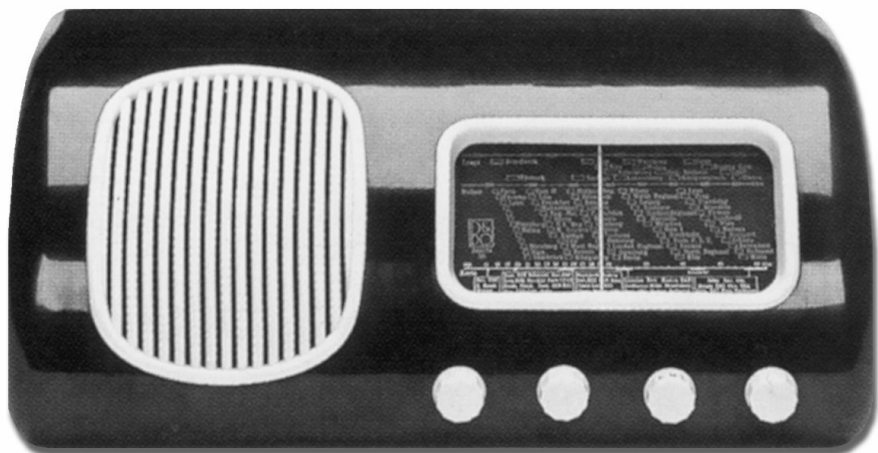
Når man ligger i sengen og ikke orker at læse, er der jo intet der forhindrer én i at høre radio. Det var netop, hvad jeg gjorde hin mandag formiddag i marts. Vores lokalradio, DR Syd, sendte et program, der hedder "Opslagstavlen". Her kan man efterlyse alt fra grå Ferguson traktorer til bøger, der handler om håndarbejde – altså sådant som ikke længere bare kan købes. Bl.a. efterlyste en dame fra Esbjerg Fru Hjorts Håndarbejdsbøger fra 1920'erne.

På grund af bestyrelsens geografiske sammensætning afholdes de fleste bestyrelsesmøder som regel hos Annet i Farum; men en gang imellem tager vi ud i landet for at finde inspiration til kommende medlemsarrangementer, og jeg er udpeget som vært for det kommende møde i maj. Det var allerede planlagt, at besøge Egnshistorisk Museum og Samling på Rundemølle nord for Aabenraa, hvor man har en lille tekstilsamling; men vi

manglede idéer til flere besøg denne weekend.

Så tænkte jeg, at jeg kunne jo forsøge at komme igennem til Opslagstavlen og der efterlyse personer, som er i besiddelse af en større eller mindre samling af tekstiler. Som tænkt, så gjort. Jeg sendte en e-mail til programvært Gert K. Eilreich, Radio Syd, hvor jeg fortalte om foreningen, dens formål og aktiviteter, og hvor jeg bad om at få lov til komme med min efterlysning.

Den følgende mandag var jeg meget spændt på, om jeg havde heldet med mig og blev naturligvis skuffet over at udsendelsen kom og gik uden, at jeg var blevet kontaktet. Desto større blev overraskelsen, da jeg kort tid efter, at udsendelsen var forbi, blev ringet op af programværtens, som mente, at mit emne var så interessant, at der var stof nok til en separat udsendelse. Han bad mig derfor om at medvirke i en direkte udsendelse næste formiddag.

Det er ganske vist! Jeg fik lov til at fortælle om TENEN i en hel time, kun afbrudt af diverse musik og nyheder! Udsendelsen blev afsluttet med oplysning om mit telefonnummer, og lytterne blev opfordret til at kontakte mig, dog først om aftenen, da jeg umiddelbart efter udsendelsen skulle tilbage til arbejde.

Man ventede ikke. Telefonen kimede hele dagen, og fra jeg kom hjem om eftermiddagen og til kl. 22 havde jeg talt med omkring 35 lyttere, der tilbød sig med alt muligt tekstilt.

Dette er en helt overvældende reaktion. Jeg har i alt talt med ca. 50 personer. 4 har på stående fod meldt sig ind i foreningen, og det er

lykkedes at finde den familie, vi gerne vil besøge i forbindelse med bestyrelsesmødet. Tak til Gert Eilreich og Radio Syd for at have givet mig muligheden for at nå ud til alle disse mennesker.

Jeg har efterfølgende fundet ud af, at det omtalte program findes i alle lokal-radioerne i Danmark, også under andre navne som f.eks. "Markedspladsen"; så lad denne lille beretning afsluttes med en opfordring til andre til at tage tråden op i andre egne af landet. På den måde kommer vi i forbindelse med mange mennesker og gør foreningen kendt. Mig bekendt var der aldrig nogen, der meldte sig med Fru Hjorts Håndarbejds-bøger.

Lis Slottved

TENEN på Internet

TENEN har i al beskedenhed startet sin egen web-knude. Den er oprettet hos SOL – Scandinavia Online, der tilbyder gratis service i begrænset omfang. TENENs web-knude kan nås på mindst 3 måder:

- <http://tenen.does.it>
- <http://tenen.subnet.dk/index.html>
- Søgning, fx med Google service.

I første omgang vil web-knuden blive brugt til dels at gøre opmærksom på foreningen og dels som støtte til tidsskriftet TENENs læsere.

Man vil eksempelvis kunne finde foreningens vedtægter og tidsskriftets kolofon samt indholdsfortegnelsen for det seneste nummer.

Derudover foregår der et forsøg med at bringe udvalgte illustrationer fra bladet i farveudgave.

Der er også en side med henvisninger – links. I startudgaven er der henvisning til steder, hvor TENEN nævnes samt til de seneste bladnumres tips.

*

Forleden dag kom der en ePost, som fortalte, at TENENs nye web-knude var blevet "spottet" af Dansk Historisk Fællesråd og at de fremover ville bringe en henvisning.

*

Som nævnt vil tidsskriftet TENENs redaktion bruge web-knuden og vi opfordrer alle læsere til at besøge den.

Det er også dejligt at få bidrag samt positive reaktioner.

Frits Lilbæk

Referat af TENENs generalforsamling den 15. marts 2003 på Gl. Estrup Herregårds- museum

1. Valg af dirigent: Jytte Harboesgaard.
2. Navneopråb: Der var mødt 12 stemmeberettigede medlemmer.
3. Formandens beretning er trykt i Tenen nr. 3 vinter 2003. Den blev suppleret med en præsentation af bogen om sytråden og den nye CD-rom. Endvidere oplystes det, at bladredaktionen med det sidst udkomne

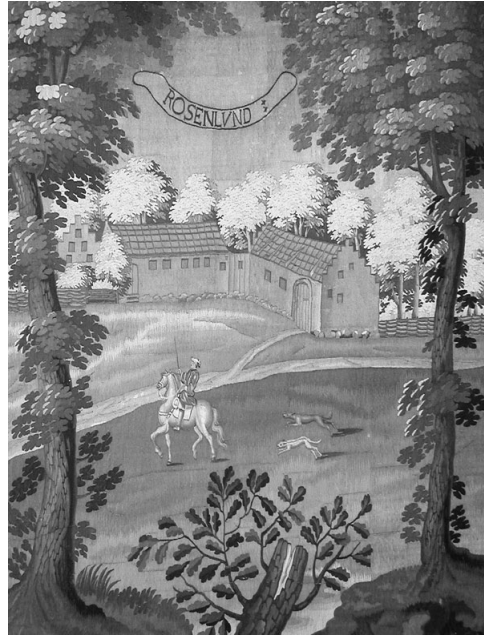
Generalerne 2003.

blad fejrede deres 25. udgivelse. Bladet bliver hele tiden bedre og bedre. Formanden fortalte også om et initiativ for at skaffe flere nye medlemmer samt viste forsamlingen den reviderede hvervefolder. Alle medlemmer blev opfordret til at bestille et antal eksemplarer til fremlægning på steder, hvor man udstiller tekstiler. Folderen kan bestilles hos Vibeke Lilbæk.

På en forespørgsel om forklædeprojektet kunne man bl.a. fortælle, at der nu er udarbejdet en arbejdsplan i håb om at kunne færdiggøre bogen i løbet af året.

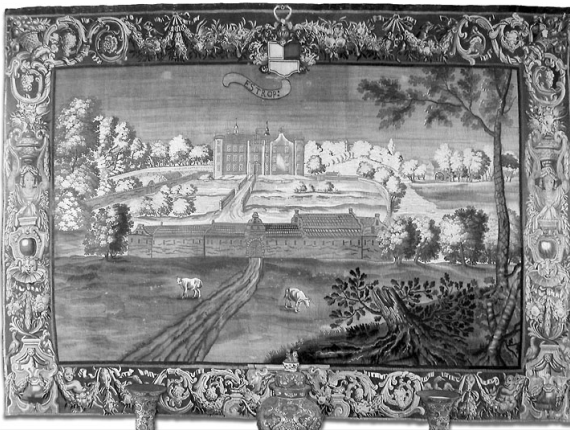
Endelig fortalte Hanne Frøsig Dalgård om arbejdet med færdiggørelse af bogen om luksusforordningerne, som forventes at udkomme senere i år.

4. Med disse bemærkninger blev formandens beretning godkendt.
5. Der var ikke indkommet nogle forslag, der har betydning for budgettet.
6. Kassereren fremlagde regnskab og budget.
Pr. 18. oktober 2002 havde foreningen 169 medlemmer samt 16 'udenlandske'. Pr. dags dato har foreningen 187, altså en fremgang på 18 medlemmer.
Regnskab og budget blev godkendt.
7. Kontingentet blev fastholdt.
8. Genvalg til bestyrelsen: Annet Laursen Skjelsager, Anni Mejdahl og Bent Bille.
9. Revisor: Genvalg af Lucie Borgschmidt.
Suppleanter: Genvalg af Margit Ambeck. Nyvalg af Birgitte Mailand, Århus og Flemming Lundholm, Ribe.
10. Der var ikke indkommet nogle forslag.

Rundvisning på Herregårdsmuseet ved museumsinspektør Brita Andersen med hovedvægt på besigtigelse af gobelinerne i Riddersalen.

Foto: Vibeke Lilbæk

11.Eventuelt.

Vibeke Lilbæk informerede om afprøvningen med oprettelsen af en hjemmeside: <http://tenen.subnet.dk/index.html>, hvor man indtil videre kan se foreningens vedtægter, bestyrelsens sammensætning, billederne fra det sidst udkomne nummer af "TENEN", men i farver, m.m. Medlemmer, som har egen hjemmeside, opfordres til at lægge et link ind med henvisning til TENENs hjemmeside. I øvrigt medtages hjemmesideadressen i fremtiden i bladet.

Formanden gjorde opmærksom på Lone de Hemmer Egeberg og Tove Werner Larsens nyudkomne bog: Guldbroderi og Huekoner, udgivet af Værløse Museum, hvor den kan købes.

Endelig diskuterede forsamlingen, hvordan det i fremtiden kunne blive muligt at lave medlemsarrangementer i Jylland og på Fyn, således at medlemmerne herfra ikke hver gang, de ville deltage i et arrangement skulle være tvunget til at rejse til København. Der blev fremsat flere forslag om fællestransport o.lign. Bestyrelsen vil nu arbejde videre med emnet.

Med disse bemærkninger takkede dirigenten for god ro og orden og erklærede generalforsamlingen for afsluttet.

Referent: Lis Slottved (sign.)

Dirigent: Jytte Harboesgaard (sign.)

Invitation til Museet på Amalienborg lørdag den 14. juni

Prinsesse Ingrid i en tidstypisk "swagger" i maj 1935. Del af illustration i Amalienborgmuseets udstillingshæfte.

TENEN er blevet inviteret til at se udstillingen "En kronprinsesse kommer til landet" lørdag den 14. juni 2003 kl. 11:30.

Dronning Ingrid efterlod sig tøj fra hele sit liv, også fra den store bagage hun medbragte ved sin ankomst til Danmark for 68 år siden. Hendes arvinger har nu doneret samlingen til museet, der kunne konstatere, at alt var i fin stand og pakket ned i syrefrit silkepapir og forsynet med dronningens håndskrevne optegnelser om kjolernes historie og brug. Udstillingen fokuserer på barnetøjet og kjoler fra de første år her i landet, men der er også enkelte arvestykker i form af to pragtfuldt broderede slæb fra hendes mormor.

Sonja Fritze har lavet giner til de store kjoler, brudekjolen inklusive, og vil fortælle om sit arbejde med opsætning af udstillingen. Derefter er der lejlighed til selv at studere samlingerne.

Prisen er 50 kr., som betales inden vi sammen går ind på museet.

Tilmelding hos Lone de Hemmer Egeberg, tlf. 45 81 15 97.

Invitation til årets skovtur søndag den 3. august

SKOVTUREN foregår i år søndag den 3. august og denne gang skal vi til Sydsjælland.

Vi har truffet aftale med folkene omkring Køng Museer at vi skal se sporene af den berømte Niels Rybergs hørvirksomhed på Øbjerggård. Rybjerg købte godset i 1774 med henblik på at etablere dyrkning, spinding og vævning af hør til bedste for landet og for landbefolkningen. Der bliver lejlighed til at følge foretagendets spændende historie helt frem til vor tid. Den fører os fra landsbyen Køng med museernes hovedbygning forbi de bygninger, der endnu står fra fabrikkernes blomstringstid. Videre

over Køng Kirke, som Ryberg lod ombygge efter sine egne ideer, til Vintersbølle, hvor hørvarerne blev bleget, og hvortil hele produktionen senere overflyttedes.

Mødetidspunktet er kl. 11:30. Mødestedet er foran museets hovedbygning, Gammel Øbjerggård, Bygaden 27, Køng. Det er nemt at finde Køng: Kører man ad landevejen fra Næstved mod Vordingborg, finder man midtvejs mellem de to byer skiltet mod Køng, og straks når man drejer af, er man på Bygaden.

Vi starter med at nyde vores medbragte mad og drikke og får en indledende orientering. Derefter vil

Gammel Øbjerggårds hovedbygning – Køng museet

Ib føre os rundt i hovedbygning og i landsbyen, som nok rummer et par overraskelser. Inden vi fortsætter til kirken, serveres der kaffe og kage på museet. Vintersbølle når vi til kl. 15:45; hvor lang tid besigtigelsen dér vil tage, ved hverken Vintersbøllefolket eller vi endnu.

Efter rundgangen i Vintersbølle går vi et tekstilt spring ind i en skov nær Præstø Fjord og besøger den mystiske kludeeg. Derefter skilles vi og kører hver til sit.

Prisen for alle besøgene og for kaffe med kage er 60 kr. i alt og betales ved ankomsten til Køng. Tilmelding skal ske senest den 15. juli til Bent Bille, Langgade 44, 5620 Glamsbjerg, tlf. 64 72 15 65. Af hensyn til budgettet er tilmelding bindende.

Køng kan i praksis kun nås med privatbil. Angiv venligst jeres telefonnummer og skriv desuden om I har behov for et lift eller hvor mange ledige pladser, I har i jeres bil.

På gensyn i august.

Bent Bille

Vink: Se *Skalk*, nr. 4, 2001, side 20+.

Kludetræet

Kært barn har mange navne. Kludetræer kaldes også kloge træer og doktortræer; men oftest kaldes de hultræer. Det træ vi skal føre jer til på årets udflugt, er en eg og kaldes derfor gerne kludeegen. Det kan ikke her røbes hvor det står, for det må kun de indviede vide.

Hultræer er karakteristiske ved at deres grene er formede sådan at der er et hul i træet man kan krybe eller blive trukket igennem. Det er nok ikke tilfældigt at de fleste hultræer er ege, for deres grene vokser jo sådan at der ofte forekommer

huller man kan krybe igennem. Hultræer spiller en rolle i folketroen over hele Europa og har til kirken store fortrydelse været brugt som helbredelsesmiddel siden middelalderen. Det var oftest børn der skulle igennem hullet for at blive kureret for vitaminmangellidelsen engelsk syge; men også voksne udnyttede træets kraft.

Fremgangs måden er den at man kravler gennem hullet og derefter forærer træet et klædningsstykke eller en del deraf ved at hænge det på træet eller lægge det ved roden. Så er helbredelsen sikret. Det bliver ganske spændende at se, hvad der hænger af ting og sager på vores kludeeg. - At man i vore dage laver allehånde narrestreger med træet, for eksempel ved at bruge det til at skaffe småbørn af med afhængigheden af deres narresut, svækker næppe træets kraft. Heller ikke de moderne selvbestaltede heksexes jule- og sankthanslege ved foden af træet påvirker kraften.

Den betragtning der ligger til grund, er at hullet i træet repræsenterer moderskødet, så at træet giver den syge en genfødsel. Det er nok forklaringen på at man skal være nøgen medens man kravler gennem hullet i træet; vi må håbe for dem af os der vil bruge træet, at det bliver nogenlunde varmt den tredje august.

Man kan læse om hultræer flere steder, f. eks. i et par numre af tidsskriftet *Dania* fra 1890 f. samt hos Axel Olrik: *Danmarks Folke minder I* fra 1908 og i *Den Store Danske Encyklopædi*. En par kilder mere vil blive røbet under besøget hos træet.

Bent Bille

Tekstiler i Toldboden

Kan historien bruges til noget? Dette blads læsere vil næppe være i tvivl om, at tekstilhistorie er min store interesse. At denne interesse også sætter spor i mine egne vævede arbejder, er måske mindre kendt. Derfor inviteres Tenens læsere til at besøge min separatudstilling i Toldboden, Kerteminde, hvor jeg udstiller fra 31. maj til 22. juni. Udstillingen er en markering af, at det i sommer er 20 år siden jeg tog afgang fra Kunsthåndværkerskolen i Kolding.

Udstillingen omfatter stofbaner til rumudsmykning og sjaler udført i skudikat og pletfarvning. Disse er præget af min begejstring for folkekunstens dragtstoffer, forklædestofferne ikke at forglemme. Mine fortolkninger af det historiske materiale er meget fri, derfor er inspirationskilderne ikke altid lige åbenlyse.

Jeg udstiller desuden en række billedtæpper i kluderya vævet af gamle bomuldsstoffer - stoffer fra mit liv, eksempelvis mine første gardiner, lagner og dynebetræk, men jeg benytter også gamle stoffer fundet i genbrugsforretninger.

Hovedparten af materialerne farver jeg selv. Jeg anvender dels kemiske farver, dels plantefarver. En serie plantefarvede minitekstiler fokuserer på samspejlet mellem menneske, plante og tekstil og fokuserer derved ikke kun på historien, men på økologi og fremtiden for vores klode.

Mit mål med at skabe disse tekstiler, er ikke kun at spejle min egen tid, men tiderne. Derfor vil man møde tekstiler med mange hi-

To sjaler

storiske referencer og solide rødder i håndværket, hvis man planlægger en sommerudflugt til Toldboden i Kerteminde.

Susanne Nielsen

Museumsbesøg: *Beiderwand*

Jeg var i efteråret i Herning for at se en udstilling på Textilforum. Udstillingen var om ny dansk strik. Inden jeg kom til udstillingslokalet, skulle jeg igennem Museets permanente udstilling af væve, der bl.a. består af en arv fra Høsterkøb. Ved en af disse væve sad den 81-årige væver Børge Frederiksen. Han vævede på et dobbeltvævet stykke stof og rundt omkring i lokalet hang den ene flotte beiderwand efter den anden. Lyden af den gamle væv, der stadig arbejdede, og synet af de

flotte tæpper gjorde, at jeg var nødt til at se dette sted, før jeg så det jeg egentlig var kommet for.

Børge Frederiksen fortalte, at man stadigvæk væver beiderwand-tæpper på bestilling på museet i Herning, og at man kun væver ca. 25 cm. pr. dag, fordi det er så fysisk hårdt at væve denne form for dobbeltvævning. Den er søllet i 400 pinde. Hver pind holdes udstrakt med et blylod. Når man væver træder man 200 pinde op af gangen, det vil sige at man kan træde en

Udsnit af en beiderwand-vævning, som viser historien om Pyramus og Tisbe, to elskende, som ikke måtte få hinanden, og derfor mødtes i hemmelighed. På grund af en tragisk fejltagelse tager de sig af dage, og på billedet ser man, hvorledes han ligger døende, og hun på orientalsk vis river sig i håret af sorg og er parat til at styrte sig i hans sværd, medens deres hjertes mødes i døden. Vævningen er udført af Flemming Lundholm. Tidligere vist i TENEN sommer 1998.

vægt på 20 kg pr. trædning. Til et af beiderwandtæpperne bruges op mod 3.000 hulkort til mønsteret. Motiverne er fra bibelhistorien og fra den klassiske sagnverdenen.

I 1995 modtog Herning Museum som gave fra Kåre Lindelof og faderen Andreas G. Jensen deres håndvæveri fra Høsterkøb i Nordsjælland. Andreas G. Jensen, som grundlagde væveriet i 1927, udspringer af en gammel væverslægt fra Vonsild i Jylland. Hans broder, Henrik Georg Jensen grundlagde Damaskvæveriet i Kolding. Arven fra Høsterkøb bestod af bl.a. de jacquardvæve, der blev brugt når man vævede beiderwand. Med hensyn til oprindelsen af disse tæpper var Henriks og Andreas' forfædre i slutningen af 1700-årene af Herrnhutermenigheden sendt til Holland, hvorfra han bragte denne teknik med hjem.

Håndvæveriet fra Høsterkøb kan i dag ses på Textilforum i Herning, hvor der bliver vævet på vævene af bl.a. Børge Petersen og beiderwand kan købes på bestilling.

Georg Jensen Damask i Kolding vævede også beiderwand, men sluttede produktionen i 1963.

De dekorative tæpper blev bl.a. brugt til omhæng om de åbne senge eller alkover; ved festlige lejligheder

der blev de syet sammen og hængt op på stuens vægge og lofter.

Beiderwand er en gammel slesvigsk betegnelse for tofarvede, mønstrede sengegardiner, vævet af uld og hør i en dobbelt lærredsvævning. Den danske betegnelse, der sjældent bruges, er "rilagen". Beiderwand kendetegnes ved, at mønsteret, der er baseret på kontrasten mellem den farvede uld og den naturfarvede hør, fremstår lige tydeligt på retsiden som på vrangsidens. Den side, hvor mønsterets figurer har den lyse hørfarve på den farvede uldbund anses i Sønderjylland for retsiden. Vi har på Museet på Sønderborg Slot enkelte eksempler af beiderwand i vor udstilling og i vore samlinger.

Denne specielle væveteknik kendes også på Amager, hvor hollandsk kultur er blevet holdt i hævd igennem århundreder på samme måde som hollandsk indflydelse gennem stadig indvandring over Vestfriesland satte sig spor i Slesvig.

Et andet sted, der er et besøg værd hvis man vil se "nyvævede" beiderwandtæpper, er Dithmarscher Museums-Werkstätten i Meldorf, Sydslesvig.

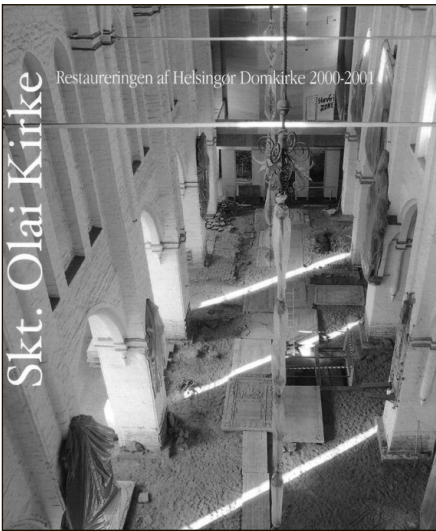
Hanne Smedemark

Baganmeldelse:

Skt. Olai Kirke: Restaureringen af Helsingør Domkirke 2000-2001 og undersøgelserne af de borgerlige begravelser. Helsingør Kommunes Museer, Årbog 2001. Udgivet i 2002. 176 sider. Rigt illustreret i farver. ISBN: 87-89120-46-9. Kan

købes på Helsingør Bymuseum, tlf. 49 28 18 00. Pris 175 kr.

Jeg har fundet et "missing link": For mange år siden læste jeg for første gang Ulla Thyrrings artikel "Om udhugget ligtøj" i Budstikken

1964. Siden har jeg læst den flere gange, men egentlig aldrig rigtig forstået hvad det handlede om. Siden kom bogen om “Fru Kirstens Børn”, som jeg slugte og endelig nu Helsingør Kommunes Museers Årbog 2001, som også handler om begravelser.

Årbogen fortæller først indgående om den store restaurering, som Skt. Olai Kirke i Helsingør har gennemgået over en længere årrække, begyndende med en beretning om bygningen og dens inventar, hvorefter forfatterne i en række artikler zoomer længere og længere ned på detaljer om en roterede i lydhimlen over prædikestolen med rester af et brev fra faderen til den kendte komponist Buxtehude, om begravelsesskikke og -forhold i sundbyen i 1700-tallet, om personerne i kisterne og endelig om de mange fine tekstiler, der blev fundet ved undersøgelsen.

“Kan du ikke lige komme ind og se på en blonde?” Sådan begyndte den meget spændende og krævende registrering af tekstiler i kisterne fra gravkældrene i Skt. Olai Kirke i Helsingør i foråret 2000. Den lille blonde blev ikke til fem men 40 dragter (meget frit efter H.C. Andersen) og indledningen til en spændende registrering, der foregik i mørke gravkældre, siddende tværs over bjælker på sammenbrudte kister – ja, en overgang var min sidemand et skelet, der stod fastklemmt mellem en kiste og den ene væg i kælderen.”

Hermed har registrator Kirsten Aagaard anslået stemningen og indholdet af sin artikel, hvor hun beskriver sine fund i de mange kister. Det var i undersøgelsen ikke muligt at tage kisterne op fra kældrene, hvorfor kun ca. 40 kister blev undersøgt på stedet uden at flytte ligene. Disse var på grund af de gode klimatiske forhold utroligt velbevarede til trods for, at de var lagt til hvile for 200–300 år siden.

De døde, som repræsenterede det såkaldt bedre borgerskab i Helsingør var pragtfuldt klædt, og har man læst ‘Fru Kirstens Børn’ er man med det samme med, når begravelserne bliver gennemgået. Artiklen, som ledsages af mange fotografier af de døde, beskriver indgående det tøj, de havde på; men der er også mange henvisninger til luksusforordningerne i det 17. og 18. årh., som TENEN har beskæftiget sig med i mange år, og hvorom der planlægges en udgivelse – formodentlig i år.

Hvori består så “the missing link”? Det er ofte blevet sagt og

Detalje fra 9 årig piges kjole. De fint udhuggede kanter på ligklæderne bliver almindelige i 1770'erne og bliver brugt helt op til vore dage. De kunstige silkeblomster er derimod et modefænomen fra rokokotiden.

Baganmeldelse:

Lise Warburg – et dansk gobelinværksted i det 20. århundrede 1962-2002.

Tilrettelæggelse: Lise Warburg og Claus Olsen. Foruden Lise Warburg har følgende bidraget til bogen: Mogens Andersen, Charlotte Paludan, Ulla Thyrring, Lone de Hemmer Egeberg.

Forfatterforlaget Attika, Vordingborg 2003. 160 sider, illustreret i farve og sort/hvid, 27 × 22,5 cm. ISBN 87-7528-508. Pris 295 kr.

Lise Warburg er både kvinde og en institution. Igennem 40 år er det lykkedes hende at opbygge og drive et værksted for gobelinvævning i Danmark. Bogen stråler af naturlig begejstring over et livslangt arbejde med væven som billedkunstner og som den formidlende kunst-

skrevet, at adelens mode langsomt arbejder sig nedad, så først borgerne og sidst bønderne efterligner det der var in i højere kredse for længe siden. Nu er det så gået op for mig, hvad jeg aldrig forstod i Ulla Thyrrings artikel. Ja, jeg må erkende, at det blev en rigtig aha-oplevelse for mig. Så ud over at se denne årbog som en opfølger af bogen om Fru Kirstens Børn, så åbnedes også mine øjne for, hvad udhugget ligtøj er for noget, og det er jo altid dejligt at blive klogere. Jeg vil derfor medgive denne årbog min bedste anbefaling.

Lis Slottved

håndværker, men også med den historie, som ligger bag.

Den "store" historie – i Frankrig – er ganske velkendt fra udstillinger og litteratur. Det samme gælder i nogen grad om renæssancens flamske billedvævere og de få arbejder fra Les Gobelins, som gennem tiden har fundet vej til Danmark. Men tilvirkning af billedtæpper i Danmark vævet efter samme metode som hos Les Gobelins har en helt særlig historie, som bortset fra ganske få og spredte artikler hidtil har været ubeskrevet. Når dette emne hidtil har været berørt, er det sket i relation til de kunstnere, som har udarbejdet forlægget. Men Lise fører os helt hen til væven, så vi oplever hendes ydmyge, men også meget selvstændige og sikre tolkning, som kan yde kunst-

neren jævnbyrdigt samarbejde. Det er kunsthåndværkerens rolle. Med ståsted i sin egen historie, da hun fra den spæde alder blev bragt ind i et kærligt kunstnerhjem, har hun dertil formået en dobbelt beretning, drøftelsen af det eksistentielle spørgsmål om arv og miljø samt af den proces, som førte til en generation af danske, kvindelige kunsthåndværkere uddannet til gobelinvævning.

Hvem kender ikke Frederiksborg-museets riddersal fuldt beklædt med gobeliner – men nu har vi fuldt lys på personerne bag det mægtige projekt for at genskabe Christian 4.s sal, som blev udført i årene 1901-1928 med Kristiane Konstantin-Hansen som planlæggeren af denne nye arbejdsplads for kvinder. Stort set samtidig skete udsmykningsopgaven på Københavns rådhus, ledet af maleren, gobelinvæverske Dagmar Olrik efter forlæg af Lorenz Frølich, de populære illustrationer fra 1854 til Fabritius' *Illustreret Danmarkshistorie*. Denne opgave blev udført fra 1900 til 1920. Det tredje omfattende byggeri var genopførelsen af Christiansborg Slot, og også hertil lykkedes det at få gennemført vævning af en serie gobeliner, efter tegning af Joakim Skovgaard med danske folkeviser som motiver og med Skovgaards datter Georgia som leder af vævestuen. Disse tæpper udsmykker Dronningens modtagelsesværelse i tårnet, og selve vævningen er udført fra 1920 til 1929 i dette rum, så kompositionerne er ganske tilpasset i harmoni med udsigten fra altanen over Rådhusbanen og kanalen. I Københavns rådhus' bryllupssal blev det i 1933

yderligere Joakim Skovgaards opgave at udsmykke, og en gobelin med folkeviser kom til at indgå her. Datteren Georgia Skovgaard var da blevet gift, og opgaven tilfaldt derfor Thordis Eilertsen, som ligeledes var uddannet på Christiansborg.

Lise kom senere i lære hos Thordis Eilertsen. Ad sære veje skete det, at Lise kom til at færdiggøre sin læremesters virke med en udsmykning af Jais Nielsen over Christian 10.s liv. Væven som arvestykke blev bestemmende for resten af Lises karriere. De store opgaver fandt sted sammen med kunstnerne Kamma Svensson, Mogens Andersen, Ole Schwalbe, Emil Gregersen og Birte Weggerby, og hver af disse skildrer Lise med sin personlige erfaring kombineret med et kritisk blik fra sidelinjen.

Ligesom for hovedparten af gobelinvæverskerne i de forrige generationer er det også faldet i Lises lod at blive engageret med restaurering i Kunstindustrimuseet, François Bouchers store rokokotæppe "Les Amours des Dieux". Det kom til at ske i samarbejde med museets tekstilkonservator Charlotte Paludan og medførte inspirerende samtaler om mangt og meget i tekstilernes verden, af lige stor og varig betydning for begge parter. Det gav stødet til den anden side af Lises indsats: den videnskabelige forskning, som hviler på den sikre håndværkers intuition. Der er næppe nogen med bare en smule interesse for håndarbejde, som ikke har stiftet bekendtskab med *Spindebog* fra 1974 og den undervisning i uldspinding, som blev grundlagt i 1970'erne. Flere emner har ført Lise ind i de internationale forsker-

Lise Warburg fotografert af Ole Woldbye i 1961.

rækker. Dels den ejendommelige skjorte fra det kongelige kunstkammer, som stadig opbevares i Nationalmuseet, *fem skjorter vævet i et* med ærmer og slidser etc. Lignende skjorter i Skotland, Norge og Nederlandene består "kun" i et klædningsstykke, hvilket i sig selv kræver en særskilt teknisk kompetence. Men den danske har som sagt fem – mands, kvinde- og tre børneskjorter – hvilket må vække mindelser om Kristi usyede kjortel og, hvem ved, andre symboliske forbindelser. Forhåbentlig får vi en dag lov at få Lises tanker, om ikke den endelige løsning herom. Dels banebrydende studier om *striknings historie*, som også har været inspirerende for den sjældne

messehagel til Hedeagerkirken i Herning, en af Lises originale kirkelige kompositioner. Dels serien af billedtæpper kaldet *Damen og enhjørningen* i Cluny-museet i Paris, hvor vi stadig ser hen til den banebrydende nytolkning af symbolikken. Charlotte Paludan har i bogen beskrevet denne side af Lises virke, og Ulla Thyrring har bidraget med sin tale til Lise i 1990 ved overrækkelse af Dansk Forfatterforenings Populærvidenskabelige pris. Ikke blot de nævnte opgaver har givet anledning til prisen, men vi finder en lang, lang liste over artikler og bøger, som er strømmet fra Lises hånd igennem årene, udarbejdet af Lone de Hemmer Egeberg og interessant sorteret, så

denne fortegnelse i sig selv illustrerer et flittigt liv.

Vi har grund til at se hen til mange flere dristige og kyndige tanker om problemer i tekstilernes verden. TENEN's medlemmer har

haft lejlighed til at opleve Lise i sit atelier eller ved gobelinerne, hvor de findes, og når der fremover bliver indbudt til lignende, bør ingen undlade at møde op!

Hanne Frøsig Dalgaard

Baganmeldelse:

Guldbroderi og Huekoner: Om kunsthåndværk for gejstlighed, adel og bonde. Udgivet i 2003 af Værløse Museum i forbindelse med museets 50 års jubilæum. Forfattere: Lone de Hemmer Egeberg og Tove Werner Larsen. ISBN 87-985414-5-5. 48 sider. Pris 80 kr.

Lone de Hemmer Egeberg har skrevet bogens første afsnit, der omhandler guldbroderiets historie.

Forfatteren tager udgangspunkt i sin specialeafhandling om professionelt broderi, skrevet i *Europæisk Etnologi* 1990.

Siden har hun specialiseret sig i guldbroderiets historie, og som det ses af bogens meget omfattende liste over noter, kilder og fotohenvisninger, må det have været et stort og tidskrævende arbejde at samle de mange spredte oplysninger til et sammenhængende hele.

Historien er interessant og må appellere til dem, der stiller spørgsmål om tilblivelsen af de mange guld- og sølvbroderede tekstiler, som opbevares og kan ses på museer verden over.

Det kan synes som en umulig opgave at formidle så mange oplysninger på et så begrænset antal sider, men Lone de Hemmer Egebergs sprog er så præcist og kortfattet, at det er lykkedes. Jeg

Stine Huekone underviser unge piger i at brodere guldnakker omkring 1870.

tror ikke, at der er et eneste overflødig ord i teksten, som det er en nydelse at læse.

Bogens andet afsnit er skrevet af Tove Werner Larsen og er et genoptryk af et særtryk fra 1975, formodentligt fra Værløse Museum.

Titlen er "Oldemors fine Hue", og forfatteren redegør omhyggeligt for de sjællandske bondekones ho-

vedtøj, specielt “puldhuen”, der blev mode omkring år 1800.

Der fortælles om huens form, materialer, silke- og guldbroderi, mønster og farver, som tilsammen signalerede ejerens sociale status.

Som noget sjældent fortælles om flere navngivne nordsjællandske huekoner, der ernærede sig ved at brodere de meget smukke huenakker i sidste halvdel af 1800-tallet. Det er interessant læsning.

Bogens to afsnit, der er forsynet med gode og velvalgte illustrationer i såvel sort/hvid som farver, udgør en samlet helhed.

Bogen indeholder en forfatterpræsentation af Lone de Hemmer Egeberg. Jeg savner en tilsvarende af Tove Werner Larsen.

Guldbroderi og Huekoner er en smuk lille bog, som jeg gerne vil anbefale.

Jytte Harboesgaard

P.S.: Det kunne være spændende, om Værløse Museum ville opsætte en lille permanent udstilling med eksempler på de mange materialer, teknikker og begreber, som omtales i bogen. Således ville bog og udstilling tilsammen udgøre en sjælden helhed med stor formidlingsværdi for interesserede.

Bogen Guldbroderi og Huekoner udkom i forbindelse med Værløse Museums jubilæumsreception. Ved denne lejlighed fik TENENs redaktion knipset et par billeder. Det venstre billede viser TENENs formand, som blev hædret for sin idé om at udgive bogen. Det højre billede viser de to forfattere: Med glasset ses Tove Werner Larsen og med siden til er det Lone de Hemmer Egeberg.

Mindeord

Et elsket menneske har forladt os. Den 13. april døde Ingeborg Mule Henningsen på Ollerup Plejehjem.

Ingeborg Mule Henningsen - blandt venner kaldet Mule - var født i 1905. Som ung havde hun plads i huset i Sverige, og stiftede der bekendtskab med væv og kludetæpper, og det medførte, at hun uddannede sig til væver dels på Kunstindustrimuseets væveskole, dels på skoler i Sverige. Gennem 30 år var hun vævelærer på danske højskoler: Gymnastikhøjskolen i Ollerup, Grundtvigs Højskole i Hillerød samt Vestbirk og Uldum Højskole.

Da hun forlod højskoleverdenen i 1965, var det ikke fordi hun nu skulle nyde sit otium, men derimod realisere en gammel drøm: nemlig oprette egen væveskole i Ollerup. Elever i alle aldre blev gennem årene indført i vævningens glæder, og nødtvungent måtte det sidste hold elever forlade vævene sidste forår, da Mule satte huset på Højskolevej til salg og selv flyttede på plejehjem. Som væver og underviser var Ingeborg Mule Henningsen primært forankret i folkelig, svensk vævetradition, og hendes arbejde kan i flere henseender siges at ligge i forlængelse af det, som Jenny la Cour og Johanne Siegumfeldt påbegyndte i Askov i 1880-erne.

Med sin undervisning i vævning og plantefarvning har Ingeborg Mule Henningsen sat betydelige spor, fordi hun nåede ud til så mange. Ligeledes må hendes bøger, Plantefarverens abc og Væverens abc fremhæves. At favne bredden, har været en af hendes mærkesa-

ger. I forbindelse med testamenteringen af såvel farvekøkken som væveværksted til Hørvævmuseet på Krengerup, understreges det også, at værkstederne er til "folkelig brug" og ikke museumsgenstande i traditionel forstand. Det skal vi så forsøge at leve op til på Hørvævmuseet.

Den 96-årige Ingeborg Mule Henningsen fotograferet foran et mindre udsnit af de mange garner, hun har foræret til Hørvævmuseet.

Mule var tæt på de 90, da jeg lærte hende at kende. Jeg skulle skrive en portrætartikel for Hørvævmuseet og Dansk Husflidssel-

skab, og det blev optakten til vores venskab. I de følgende år var jeg jævnlige gæst på Højskolevej, og jeg var forundret over hendes evne til varmt og oprigtigt at engagere sig i nye mennesker. Min mormor var født i 1905 som Mule, men døde i 93. At lære Mule at kende, var som at få et lille stykke af min egen mormor tilbage. Med Mule kunne jeg dele min begejstring for tekstiler, og jeg vil med glæde mindes vo-

re lyse stunder med kaffe, rønnebærvin, væveprøver og fortællinger fra en svunden tid. Hun opfordrede mig til at undervise i plantefarvning og sørgede for, at jeg fik krapplanter i min have.

Nu har krapplanterne små, fine, nye skud. De er også et billede på at det, Ingeborg Mule Henningsen satte i gang, vil leve videre.

Susanne Nielsen

TENENs kasserer har forlængst bestilt adresserede kontingentindbetalingskort beregnet til udsendelse til medlemmerne. Imidlertid har postvæsnet problemer med sit

maskineri, der så vidt vides skal bruge reservedele fra Japan.

Indbetalingskortene bliver udsendt så snart postvæsnet er klar!

ARRANGEMENTS- OG UdstillingsKALENDER

TENEN inviterer: *En kronprinsesse kommer til landet.* Besøg på Amalienborgmuseets udstilling den 14. juni 2003 kl. 11:30. Se invitation andetsteds i dette nummer af bladet.

TENEN inviterer: *Skovtur den 3. august 2003.* Målet er Sydsjælland med Museet i Køng som udgangspunkt. Se andetsteds i dette nummer af bladet.

Vendsyssel Historiske Museum:

Engle - de findes. Udstilling af den svenske tekstilkunstner Åsa Wettres store samling. Til 30. 9. 2003

Adr.: Museumsgade 2, 9800 Hjørring.

Nordjyllands Kunstmuseum:

Lise Warburg - et dansk gobelinværksted i det 20. århundrede. Til 9. 6.

Adr.: Kong Christians Allé, 9000 Ålborg.

Textilforum:

Gefilzt / Filtet i Tiden. Schweizisk filt af Lene Niensens elever. Til 9. 6. 2003.
Stof til eftertanke. Fem billedkunstnere tager udgangspunkt i temaet tekstil.
Til 9. 6. 2003.

Patchwork. Sara Wold i Spinderihallen. 14. 6. – 20. 7. 2003.

Forms in Progression III. 14. 6. – 20. 7. 2003.

Vind og Vejr og Voldborg. Meteorologen Voldborg deltager i kulturprojektet
VINDEN med sine vejrprognose trøjer. 1. 6. – 31. 7. 2003.

Patchwork og Quilt. Charlotte Yde og Jette Clover. 26. 7. – 7. 9. 2003.

Adr.: Vestergade 20, 7400 Herning.

Bundsbæk Mølle:

Knipling og Kunststrik. 26. 7. – 27. 7. 2003.

Adr.: Bundsbækvej 27, 6900 Skjern.

Ribe Kunstmuseum:

Annette Holdensen. *I dialog med en kogebog.* Om det moderne menneskes
forhold til krop og mad. Til 18. 5. 2003.

Adr.: Sct. Nicolajgade 10, 6760 Ribe.

Bov Museum:

En alsisk bondepiges udstyr. Til 1. 9. 2003.

Adr.: "Oldemorstof" Bovvej 2, 6330 Padborg.

Tønder Museum:

Udstillinger om tekstiler, kniplinger og kniplingstraditioner i Vestslesvig.

Adr.: Kongevej 55, 6270 Tønder.

Museet på Koldinghus:

Jette Nevers tekstildesign. Retrospektiv udstilling i anledning af væverens
60 års dag. Til 9. 6. 2003.

Designskolen Kolding. Afgang 2003. 20. 6. – 3. 8. 2003.

Adr.: Koldinghus, 6000 Kolding.

Hørvævmuseet, Krengerup:

Fra håndværk til industri. Tommerup Væveri og familien Reindel. Til 30. 9.
Geometri i billedvævning, Ann Sloth. Til 9. 6.

Masker, Birgit Rastrup Larsen. 10. 6. – 13. 7. 2003

Adr.: Nårupvej 30, 5620 Glamsbjerg.

Toldboden, Kerteminde :

Susanne Nielsen. Vævede tekstiler. Separatudstilling. 31. 5. til 22. 6. 2003.

Adr.: Toldboden, Strandgade 3, 5300 Kerteminde

Nyborg Slot:

Quilte Kunstnerne, Art-Quilts. Til 18. 5. 2003.

Adr.: Nyborg Slot, 5800 Nyborg.

Næstved Museum: Nordlek 2003.

Med nål og tråd - broderi 1779-1870. Fra 8. juli 2003.

Adr.: Helligåndshuset, Ringstedgade 4, 4700 Næstved.

Huset i Asnæs:

Margrethe Agger og gæster: Lis Biggas og Morten Thøgern. Vævning, keramik og maleri. Til 1. 6. 2003.

Adr.: Storegade 31, 4550 Asnæs.

Skovhuset ved Søndersø:

Kunstmarked. 26 kunstnere udstiller bl.a. tekstil. 7. 6. – 8. 6. 2003.

Adr.: Ballerupvej 60, 3500 Værløse.

Værløse Museum:

Særudstillinger om: Karls Museum – Museets første 50 år – Værløse fibulaen "Alugod". Fra 15. februar 2003.

Adr.: Mosegaarden, Skovgårds allé 37, 3500 Værløse.

Gjethuset:

Unika. 52 yngre kunsthåndværkere udgået fra Designskolen i Kolding eller Danmarks Designskole. 15. 6. – 31. 7. 2003.

Adr.: Gjethusgade 5, 3300 Frederiksværk.

Traneudstillingen:

Charlotte Schrøder. Vævede billeder, små historier. 14. 6. – 19. 7. 2003.

Adr.: Gentofte Hovedbibliotek, Ahlmanns Allé 6, 2900 Hellerup

Rådhushallen:

Haandarbejdets Fremmes 75 års jubilæumsudstilling. 2. 9. – 13. 9. 2003.

Adr. Københavns Rådhus, 1599 København V.

Kunstindustrimuseet:

Anette Blæsbjerg Ørum. At lytte til lærken. Vævning i forskellige strukturer og rytmer. 15.5. – 15.6.2003.

Dansk vævekunst 1900 – 2000. Sjældent viste eksempler fra museets rige samlinger. 13. 6. – 26. 10. 2003.

Adr.: Bredgade 68, 1260 København K.

Broderi Antik:

Broderifagkredsen, Dansk Husflid. Bayeux og Bayeuxinspirerede ting. Til 30. 5. 2003.

Adr.: København.

Kunsthåndværkermarkedet:

20 års jubilæumsudstilling med mere end 100 kunsthåndværkere fra hele landet. 14. 8. – 16. 8. 2003.

Adr.: Frue Plads, 1168 København K.

Rundetårn:

Johan Andersen, Jørn Henrik Olsen, Eli Ponsaing og Olga Tesch. Fundet sted. Maleri i olie, billedvævning og fotografvure. Til 10. 6. 2003.

Adr.: Købmagergade 52 A, 1150 København K.

TENENs kalender udarbejdes på grundlag af arrangementer i *KultuNaut* – Den Elektroniske Kulturkalender. Yderligere oplysninger samt illustrationer modtages gerne direkte fra arrangører og deltagere. Send oplysningerne til Lone de Hemmer Egeberg.

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

<i>navn</i>	<i>adresse</i>	<i>telefon / ePost</i>	<i>hverv</i>
Annet Laursen Skjelsager	Dorthesvej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@detail.dk</i>	formand
Lone de Hemmer Egeberg	Gærdet 12 3460 Birkerød	45 81 15 97 <i>vdblom@worldonline.dk</i>	næstformand + redaktion
Anni Mejdahl	Nibshjergvej 10 7500 Holstebro	97 42 37 86	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	74 63 03 50 <i>slottved@privat.dk</i>	sekretær, artikelregister
Bent Bille	Langgade 44, Flemløse 5620 Glamsbjerg	64 72 15 65 <i>familien.bille@get2net.dk</i>	bestyrelse
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredebovej 33, 6.tv 2800 Lyngby	45 88 32 67 <i>hfd@tdcadsl.dk</i>	redaktion
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl@get2net.dk</i>	redaktion
Birgitte Mailand	Bøgeskovparken 29, 8260 Viby J	86 28 28 30	suppleant
Flemming Lundholm	Ravningvej 10, Ravning, 6760 Ribe	75 43 77 06 <i>beiderwand@post.tele.dk</i>	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th 2500 Valby	36 30 61 50	suppleant
Lucie Borgsmidt-Hansen	Broholms Allé 28 2920 Charlottenlund	39 64 31 85	revisor
Susanne Nielsen	Sasserød 16 5462 Morud	64 83 11 26	korrektur, forklæder
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl@get2net.dk</i>	redaktion

TENENS publikationer

*Tråden i øjet. Noter til engelsk sytråds historie. 75 kr.
CD-rom: Folkelige broderier fra 6 danske øer. 125 kr.*

... plus forsendelse ...

Bestilles hos foreningens formand:

*Annet Laursen Skjelsager,
Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55.*

En fibula er et kombineret dragtsmykke og sikkerhedsnål. Værløse-fibulaen er en pragtfibula af sølv og med guldrosetter, en såkaldt rosetfibula fra romersk jernalder; fibulaen er omkring 1700 år gammel. Den blev fundet under nogle jordarbejder på Værløse flyveplads i 1944 som en del af et gravfund. Af gravfundet kunne man se, at fibulaen havde tilhørt en fornem, ung kvinde.

Ved rensningen af fibulaen viste der sig runer på fibulaens nåleskede. Det placerede med ét fibulaen som et af de mest interessante fund fra jernalderen. Runerne er urnordiske; de ældste man kender. Skriften tydes som "Alugod". Det er nærliggende at mene, at den unge kvinde i graven hed "Alugod" eller Algot. Indskriften på fibulaen skulle måske således styrke kvindens navn og give yderligere beskyttelse med ønsket om "alt godt".

Foto: Frits Lilbæk - tekst: Værløse Museum